

ARVOSTELUJA

Tahattoman opettavainen johdatus Rooman historiaan

Paul A. Zoch: Ancient Rome. An introductory history. University of Oklahoma Press, Norman 1998. 300 s.

■ Rooman historia on kiehtonut minua pitkään, mutta iltalukemiseksi sopivaa yleiskatsausta sen kulta-ajasta on ollut vaikea löytää. Siksi ilahduin teksasilaisen latinan ja englantin opettajan *Paul Zochin* teoksen putkahtaessa markkinoille. Kirjoittajan luokkahuonekokemuksista ammentava teos on suunnattu yleistietojen täydentäjäksi lukiolaisille ja aiheesta kiinnostuneelle yleisölle.

Zochin teos keskittyy vuosien 100 eKr. ja 200 jKr. väliin aikaan. Hän lähestyy aihettaan kronologisesti, henkilöhistoriaa korostavien kertomusten ja mehevien yksityiskohtien kautta. Tämän mukaisesti Zoch käyttää paljon alkuperäislähteitä, jotka kuvaavat värikkäästi kuuluisien rooma-

laisten edesottamuksia. Hän perustelee otettaan kokemuksillaan oppilaiden motivoinnista: Zoch uskoo, että tarinat herättävät yleissivistyksen täydennystä etsivän (tai tarvitsevan) lukijan kiinnostuksen paremmin kuin akateeminen analyysi. Tavoitteena onkin viihdyttää tiedonnälän tyydyttämisen lisäksi.

Zochin ajatus on kunnianhimoinen ja motiivi ylevä: opettajien ja erikoisasiantuntijoiden tulisi jakaa tietonsa auliisti ja yleistajuisesti, puisevuutta välttämällä. Arveluttavaa on kuitenkin kirjoittajan lähes vähättelevä suhtautuminen analyttisyyteen. Lähestymistapa kenties vakuuttaa amerikkalaiset lukiolaiset, mutta muut jäänevät kaipaamaan tukevampaa yhteiskunnallista analyysia. Zoch toki käsittelee Rooman hallinnollista rakennetta ja hallinnon alueelliseen laajentumiseen liittyviä ongelmia sekä roomalaisten kulttuuria ja arvomaailmaa. Näiden mielenkiintoisten, vaikkakin ylimalkaisten, osuuksien kytkeminen yksittäisten roomalaisten edesottamusten kuvailuun olisi kuitenkin ollut paikallaan. Kirjoittaja tuntee tarinansa, mutta monet niistä jäävät pinnallisiksi ja irrallisiksi ilman tätä selittävää kytkeä.

Lukija tuskastuu vuosilukujen, terminologian ja ”juorujen” viidakossa. Erityisesti henkilö- ja sotahistoriaa käsitellessään Zoch jättää lukijansa varsin yksin. Jääkin epäselväksi, miksi juuri nämä tarinat ovat kertomisen arvoisia. Puute yllättää – yliopistokustantamolta on lupa odottaa enemmän.

Ironista on, että Zochin omat yleistiedot eivät vakuuta. Oiva esimerkki liittyy tunnettuun kertomukseen keisari Neron vaimon Poppeian maitokylvyistä. On kuitenkin mahdollista, että rouva olisi uiskennellyt muulinmaidossa, kuten Zoch väittää – yksinkertaisesti siksi, että maidontuotanto edellyttää lisääntymistä, johon hevosen ja aasin jälkeläinen muuli ei kykene. Tämnäkaltaiset kommellukset saavat Rooman historiaa vain pintapuolisesti tuntevan lukijan epäilemään kirjoittajan muitakin yksityiskohtia. Vaikea on välttää mielikuvaa aiheelleen omistautuneesta, tiedon tarpeen ja yleissivistyksen kovin suppeasti rajaavasta tutkijasta. Zochin kirjoitustyyli lisäksi sotkee myytin ja todellisuuden tavalla, joka jättää epäselväksi mikä on uskomusta ja mikä historiallinen tosiasia.

Paikoitellen Zoch tuntuu aliarvioivan lukijansa – ol-

koonkin, että maantieteen ja maailmanhistorian asema amerikkalaisessa koulutusjärjestelmässä on perinteisesti surkea. Oletukseen lukijoiden perustietojen puutteesta viittaa kirjoittajan kyseenalainen tapa käyttää Euroopan alueista niiden nykyisten valtioiden nimiä. Esimerkiksi "Espanjaa" ei ollut olemassa vielä kristillisen ajanlaskun alkuvuosina, eikä pitkään sen jälkeenkään. Maakuntien ja Rooman hallitsemien alueiden nimistön monimutkaisuuden olisi voinut kiertää vaivattomasti esimerkiksi "Iberian niemimaan" kaltaisia maantieteellisiä nimiä käyttämällä tai tukemalla tekstiä selkein kartoin. Historian kulkua ei tarvitse vääristää viestin välittämiseksi.

Zochin kartografinen ja maantieteellistä terminologiaa koskeva huteruus korostaa maantieteen tuntemuksen merkitystä historian hahmottamisessa ja ymmärtämisessä. Esimerkiksi roomalaisten sotaretkien seuraamisessa suureksi avuksi olisivat olleet selkeät kuvat niiden alueellisesta ja ajallisesta etenemisestä, taistelutannerten sijainnista, hallinto- ja valloitetuista alueista ja niin edelleen. Edes Välimeren piirin nykyistä maantiedettä kohtuullisesti tuntevan ei ole helppo seurata Zochin historian kulkua. Tuskastuttavan usein jää epäselväksi, kuka oli missäkin, meni minnekin ja mitä siitä seurasi. Teoksen kolme karttaa ovat kartografisesti heikkotasoisia ja esteettisesti tukkoisia, eikä kirjoittaja viittaa niihin selkeästi. Samoin yksittäisiin roomalaisiin liittyvien tapahtumien ja heidän koukeroisten ihmisuhteittensa

seuraamista olisi voinut keventää aikajanoin ja yksinkertaisin taulukoin tai kaavioin. Näin kirjoittaja on tehnyt ainoastaan teoksen alussa, tausta-aineistoksi tarkoittamassaan selvityksessä indoeurooppalaisten kielten historiasta. Suppeudetaan huolimatta tämä on varsin toimiva esitys.

Mielestäni Zoch epäonnistuu teoksensa ylevien tavoitteiden täyttämässä, mikä on melkoinen pettymys lupaavasti alkavan lukukokemuksen päätteeksi. Teos kuitenkin herättää ärtymystä ja jättää vastaamatta analyysin puutteesta kumpuaviin kysymyksiin tavalla, joka ilmeisen tahattomasti kannustaa lisälukemiseen. Teos myös muistuttaa kunnan oppikirjan tai yleissivistävän populaariteoksen kirjoittamisen vaikeudesta, mihin yliopistoissa tulisikin kiinnittää paljon nykyistä enemmän huomiota. Tässä mielessä Zochin teos on varsin opettavainen katsaus Rooman historiaan ja sen kirjoittamiseen, tosin päinvastaisella tavalla kuin kirjoittaja lie nee ajatellut.

Pauliina Raento

Nälkävuosi paljastaa mentaliteetteja

Kaisa Kauranen: *Rahvas, kauppahuone, esivalta. Kato vuodet pohjoisessa Suomessa 1830-luvulla. Historiallisia Tutkimuksia 204, julk. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1999. 187 s.*

■ Enimpiä historiantutkimuksen kohteita ovat jo aikalaiset katsoneet omiksi kokonaisuusiksi, minkä vuoksi lähteinä ovat selvästi rajattavat julkiset ja joskus yksityisluontoiset lähdesarjat. Kun ne käy kriittisesti läpi, on aineisto koottu. Pyrittäessä selvittämään ihmisten reagointia menneisyyden tapahtumiin tai ilmiöihin on tarjolla vain irrallisia tietoja mitä erilaisimmissa julkisissa ja yksityisissä lähteissä, usein odottamattomissa yhteyksissä. Tehtävä, jonka Kauranen on ottanut itselleen tuntuukin hänestä itsestään "valtavalta", vaikka näkökulmassa on vain Oulun lääni ja siinä erityisesti Kainuu. Relevanttien lähteiden löytäminen on vaatinut sekä vaivannäköä että taitoa.

Kaurasta eivät niinkään kiinnostanut 1800-luvun alkupuolen vuodentulot taikka katojen seuraukset tautisuutena, kohonneena kuolleisuutena tai köyhtymisenä, vaan rahvaan, porvariston ja esivallan suhtautumistapa ja siitä lähtenyt hädäntorjunta. Viime sijassa hän on utelias tietämään, oliko au-